

Anna Setkowicz-Ryszka

Uniwersytet Łódzki

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych

e-mail: anna.setkowicz.ryszka@edu.uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0003-0057-3477

3.2. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego

Problemy badawcze:

- Jak prezentacja zmieniała się pod wpływem poznawania nowych wytycznych?
- Jakie wytyczne uwzględniono w ostatecznej wersji prezentacji?

Abstrakt: Wykorzystując studium przypadku omówiono zmiany treści i formy prezentacji wizualnej na temat badania porównawczego przeprowadzonego w czterech korpusach języka angielskiego i jednym korpusie języka polskiego. Zmian dokonywano w oparciu o praktyczne zasady przygotowywania prezentacji naukowej, dotyczące jej struktury (dodanie brakujących slajdów, zawężenie tematu), organizacji informacji, przejrzystości kompozycyjnej poszczególnych slajdów, ilości tekstu, użycia kolorów (obiekty SmartArt), a także wykorzystania wykresów i tabel do prezentacji wyników. Zabiegi te pozwoliły opracować łatwiejszą w odbiorze, bardziej zorientowaną na odbiorcę prezentację. W przypadku badań na korpusach tekstów trudno jest o większą równowagę między elementami tekstowymi a graficznymi niż na przykład w naukach medycznych. Nietatwy był również wybór ilustracji, które byłyby spójne z tematem wyrażenia łacińskich w tekstach prawnych. W studium zestawiono kolejne wersje reprezentatywnych slajdów, takich jak: wprowadzenie, cel badania, wnioski, slajd końcowy itp., by pokazać na przykładach realizację zasad przygotowywania efektywnych prezentacji.

Abstract: This case study discusses changes to the content and form of the author's visual presentation on a comparative study conducted using four corpora of English and one corpus of Polish. The changes were made based on the practical principles of preparing presentation concerning the structure of academic presentations (adding missing slides, narrowing down the topic), the organization of the information, the compositional clarity of individual slides, the amount of text, the use of colors (SmartArt objects), and the use of graphs and tables to present the results. These changes helped create a presentation which is easier to read, and more audience oriented. However, in the case of studies on corpora of texts it is difficult to achieve a good balance between textual and graphical elements, for instance, compared to medicine. Also, selecting illustrations that would be consistent with the theme of Latin expressions in legal texts was not an easy task. In the study, successive versions of representative slides, such as the introduction, the aim of the study, the conclusions, the final slide, etc., are put together to show, using examples, how the principles of preparing effective presentations were implemented.

Prezentacja, której dotyczy niniejsze studium przypadku, została przygotowana przez autorkę do referatu na temat częstości występowania różnych wyrażen łacińskich w tekstach pisanych prawniczych w języku polskim i angielskim. Referat został wygłoszony w kwietniu 2021 roku podczas konferencji „Między słowami – między światami” organizowanej przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Kilka miesięcy później prezentacja została wybrana do pracy na zajęciach warsztatowych *Sztuka wystąpień publicznych*, prowadzonych przez prof. Mariolę Antczak w ramach Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego.

Podczas kursu powstała najpierw wersja pośrednia prezentacji (październik 2021), przygotowana z wykorzystaniem szablonu Wydziału Filologicznego UŁ. Była ona okrojona w stosunku do pierwotnej pod względem ilości prezentowanych wyników, ale za to wzbogacona o takie elementy jak: plan, wprowadzenie, metodyka badania czy informacje o wykorzystanych korpusach. Elementy te pojawiły się w artykule przygotowanym po konferencji (Setkowicz-Ryszka, 2022). Wersja finalna prezentacji, wygłoszona podczas zajęć w grudniu 2021 roku, różniła się od wersji pośredniej głównie sposobem prezentacji danych liczbowych oraz dalszym zmniejszeniem ilości tekstu. Należy podkreślić, że wersja pierwotna zawierała bardzo niewiele elementów graficznych, bo dominowały w niej zrzuty ekranów z przykładami z korpusów językowych bądź z wynikami z wyszukiwarki Google, czyli – w obydwu przypadkach – z tekstem.

Omówienie wybranych zmian w prezentacji

W dalszych kilku podrozdziałach omówione zostaną wybrane zmiany zmierzające do zwiększenia przejrzystości i czytelności prezentacji, a przez to – do ułatwienia słuchaczom odbioru przekazywanych informacji. Zapewne łatwo zauważalna jest zmiana estetyki prezentacji czy inne rozplanowanie treści na poszczególnych slajdach, co ułatwia skupienie uwagi na istotnych informacjach. Jest to ważne podczas konferencji, kiedy uczestnik może wysłuchać kilkunastu wystąpień jednego dnia, a więc być już znużony stałym byciem odbiorcą. Ma to znaczenie również w przypadku spotkania online, kiedy podczas trudnej w obiorze prezentacji uczestnicy mogą z łatwością odejść od komputera albo ulec pokusie sprawdzenia wiadomości czy wyszukania jakichś informacji w sieci.

Większość zmian miała na celu zmniejszenie ilości informacji i zwiększenie przejrzystości, zarówno przez ograniczenie zakresu prezentacji, jak i ilości tekstu na poszczególnych slajdach. Inne zmierzały do nadania jej bardziej naukowego charakteru i uporządkowania treści, które w wersji pierwotnej były rozproszone na kilku slajdach, albo nie zostały

przedstawione jako oczywiste. Ważne były też zmiany zorientowane na ułatwienie odbioru danych liczbowych przez użycie tabel i wykresu zamiast trudnych w odbiorze „kolaży” ze zrzutów ekranów czy wyników podanych w formie list punktowanych. Wykorzystano też kolory, które miały ułatwić przypisanie wartości do poszczególnych analizowanych korpusów i wyróżnić powołania na slajdach.

Do prezentacji zostały też dodane zdjęcia, co okazało się dość trudnym zadaniem. W naukach ścisłych i medycznych elementy graficzne są często niezbędne. Trudno jest omawiać budowę ludzkiego ciała nie posługując się grafiką. W przypadku nauk humanistycznych, ze względu na ich przedmiot, slajdy i tak często zawierają sporo tekstu, a dodatkowo trudniej bywa dobrać elementy graficzne ilustrujące temat. Z badań wiadomo, że elementy niezwiązane z tematem mogą wręcz utrudniać odbiór przekazywanych treści (Chávez Herting et al., 2020, s. 68), przykładowo, prezentacje zawierające tekst i obraz nie okazały się bardziej efektywne w nauczaniu studentów psychologii niż prezentacje czysto tekstowe. Do prezentacji o badaniu częstości użycia wyrażen łacińskich, przeprowadzonego z wykorzystaniem elektronicznych korpusów tekstów, którego wyniki miały służyć tłumaczom tekstów pisanych, trudno było znaleźć obrazy inne niż biblioteki, książki i tabliczki z tekstami łacińskimi¹. Być może jednak należało rozważyć zupełne usunięcie zdjęć ze slajdów. W omawianej tu prezentacji użycie zdjęć sugerował w pewnym stopniu szablon przygotowany przez uczelnię.

Streszczone powyżej zmiany są przedstawione w kolejności, w jakiej poszczególne slajdy pojawiają się w prezentacjach, poczynając od slajdu tytułowego, a kończąc na bibliografii i podziękowaniu dla słuchaczy. Omówienie jest ilustrowane slajdami z kolejnych wersji prezentacji, które powinny najlepiej pokazać, jaką ewolucję przeszła sama prezentacja i jakie zmiany musiały zajść w podejściu autorki. Czytelnikom pozostaje ocenić, którą wersję woleliby zobaczyć podczas konferencji i z której byliby w stanie przyswoić najwięcej informacji.

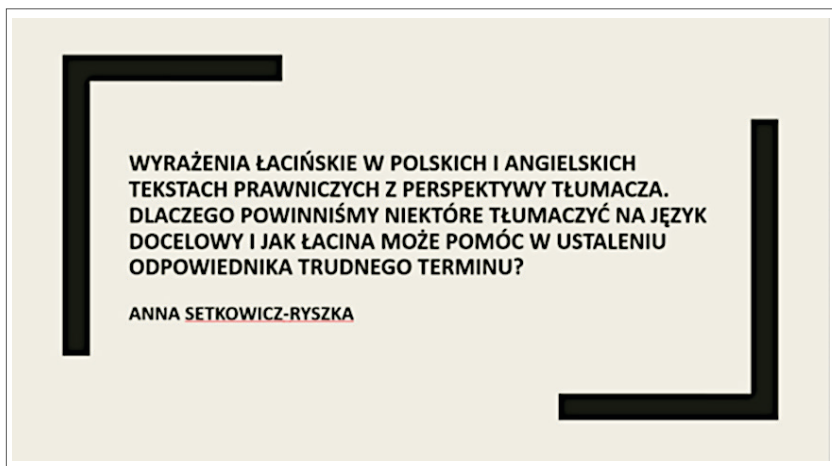
Slajd tytułowy

Autorzy piszący o prezentacjach wizualnych wspominają o tym, że słuchacze najłatwiej zapamiętują to, co pojawia się na początku i na końcu wystąpienia (Jalongo i Machado, 2015, s. 23). Można zatem uznać, że war-

1 Zdjęcia przedstawiające tłumaczy i prawników, które można znaleźć w bazach darmowych zdjęć, np. Pexels, Pixabay czy Unsplash, są niestety ogromnie stereotypowe i mogłyby nawet wywołać niezamierzony efekt komiczny. W tym kontekście warto prześledzić wpisy na Twitterze oznaczone #BadStockPhotosOfMyJob, pochodzące głównie z roku 2018.

to dołożyć szczególnych starań, aby pierwszy slajd był interesującą wizytówką prelegenta. Oczywiście liczy się też to, co w tym czasie powie lub zrobi (może to nawet być ważniejsze od wyglądu slajdu), ale z pewnością dobrze zaprojektowany, intrygujący pierwszy slajd może pomóc przyciągnąć uwagę słuchaczy.

W wersji pierwotnej (ilustracja 53) tytuł był bardzo długi (podczas wystąpienia zostały omówione dwa tematy), a zapis kapitalikami dodatkowo utrudniał jego odczytanie (Chatterjee et al., 2021, s. 119; NB podobne trudności w czytaniu powoduje zapis kursywą). Taką samą czcionką jak tytuł jest zapisane nazwisko. Brak jakichkolwiek innych informacji, w tym o afiliacji prelegentki². Sporym niedociągnięciem jest też brak wzmianki o samej konferencji, np. tytułu, daty, elementu identyfikacji wizualnej czy logo jej organizatora.

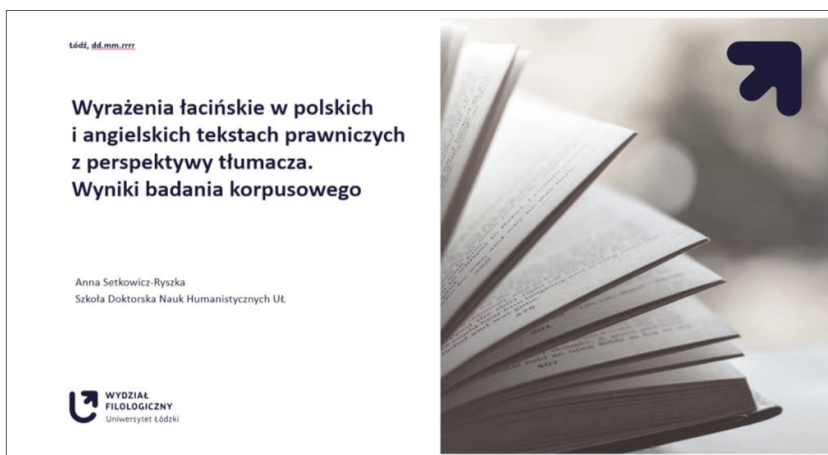
Ilustracja 53. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd tytułowy (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Łatwo zauważyć, że pierwsza wersja powstała na bazie standardowego szablonu programu PowerPoint. Kolejne dwie wersje wykorzystują szablony prezentacji Wydziału Filologicznego UŁ. Inne istotne zmiany dotyczą

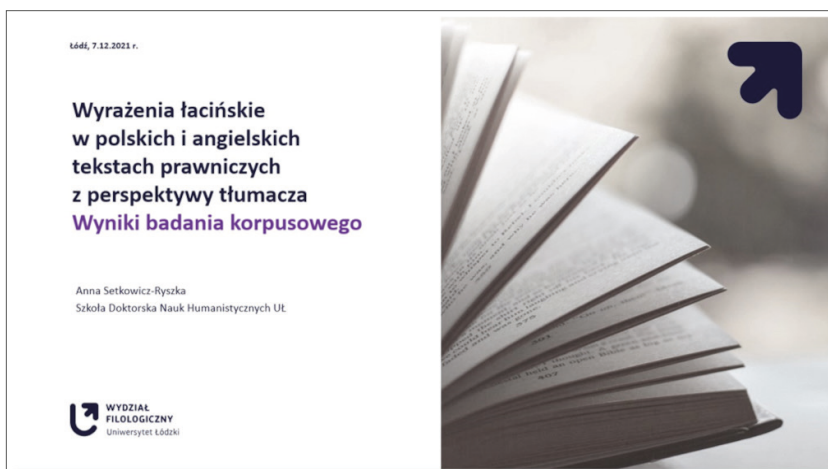
2 Brak afiliacji można usprawiedliwić tym, że nie byłam wówczas zatrudniona na żadnej uczelni, a konferencja odbyła się przed przyjęciem do szkoły doktorskiej. Na innych konferencjach, na których dzieliłam się spostrzeżeniami ze swojej pracy dydaktycznej, wspominałam o współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, jednak tu występowałam jako samozatrudniona tłumaczka tekstów prawnych.

sposobu zapisu tytułu, informacji o forum, na którym została wygłoszona, a także o samej prelegentce. W wersji pośredniej (por. ilustracja 54) pojawia się afiliacja i miejsce na wzmiankę o dacie wystąpienia. Tytuł został skrócony dzięki eliminacji części materiału, ale zawiera podtytuł nawiązujący do metodyki badania, oddzielony od tytułu głównego kropką. W wersji ostatecznej (por. ilustracja 55) podtytuł ten otrzymał inny kolor. W tej wersji była już znana data wystąpienia.

Ilustracja 54. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd tytułowy (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 55. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd tytułowy (wersja ostateczna)

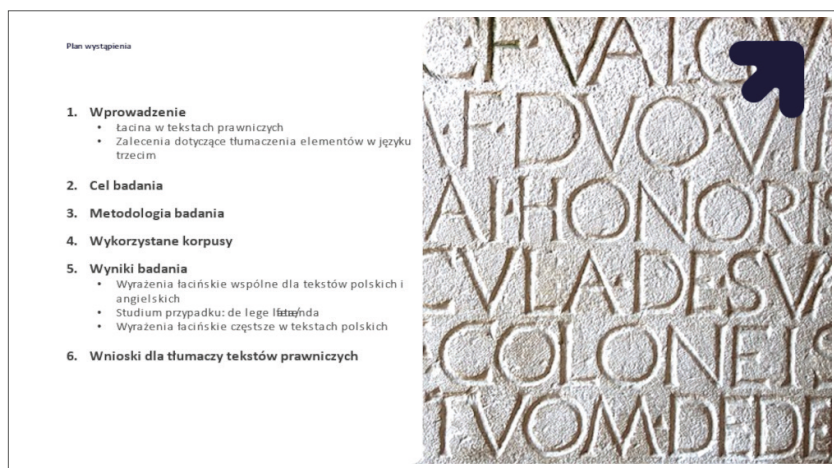
Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Plan wystąpienia

Można uznać, że plan wystąpienia w pierwotnej wersji zawierał się w dość długim tytule, jednak poza nim słuchacze nie zostali uprzedzeni, czego się spodziewać – na przykład tego, że zostaną im przedstawione wyniki analizy danych korpusowych, w tym zasobów internetowych traktowanych jako korpusu (tzw. *Web-as-Corpus approach*) – chyba że uważnie przestudiowali książkę abstraktów. Co prawda można znaleźć argumenty za tym, aby nie podawać planu wystąpienia (Wasyliczyk, 2017, s. 101–104), jednak praktyką podczas konferencji jest podawanie planów.

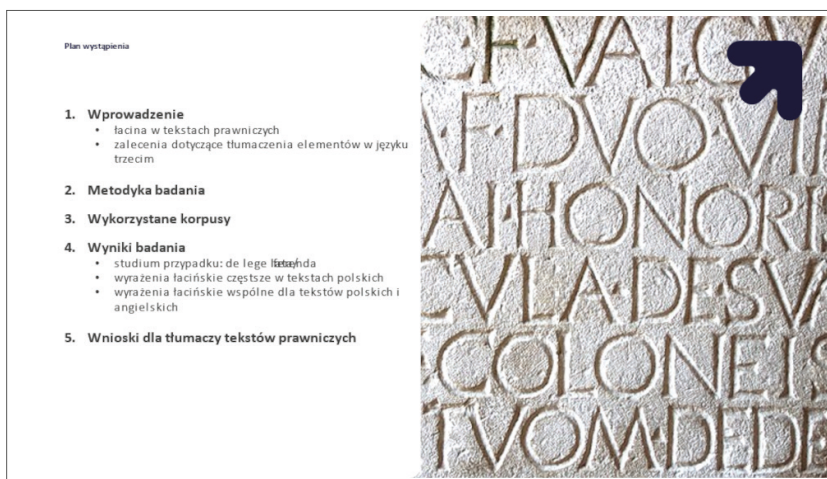
Do porównania pozostają zatem tylko dwa slajdy z planem zawarte w prezentacjach warsztatowych (por. ilustracje 56 i 57).

Różnice między slajdami (por. ilustracje 56 i 57) mogą być trudne do dostrzeżenia „na pierwszy rzut oka”. Polegały na usunięciu punktu „Cel badania”, jako że zawiera się on w punkcie „Metodyka badania”, i zmianie kolejności przedstawienia wyników. Dodatkowo w wersji ostatecznej poszczególne pozycje list punktowanych nie są kapitalizowane.

Ilustracja 56. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: plan wystąpienia (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 57. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: plan wystąpienia (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Slajd z wprowadzeniem

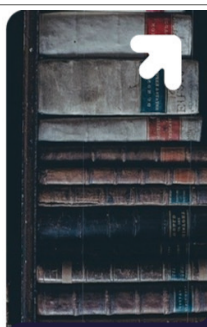
Slajd z wprowadzeniem to kolejny element, który uwzględniono w prezentacji już po konferencji. Natomiast podczas niej, ze względu na ograniczenia czasowe, pominięte zostały wszelkie elementy niezwiązane z samymi badaniami korpusowymi. Warto jednak zauważyć, że o ile taki zabieg może być uzasadniony w przypadku prezentacji dla innych praktyków, czyli tłumaczy prawnych, o tyle na konferencji naukowej może stwarzać wrażenie, że prelegent nie zna stanu badań czy literatury przedmiotu, bądź ignoruje takie informacje.

Wprowadzenie w wersji pośredniej (ilustracja 58) zawiera stanowczo za dużo tekstu ujętego w trzy spore bloki. Znowu jest to lista punktowana z kapitalikami na początku każdego punktu. W wersji końcowej (ilustracja 59) usunięto niepotrzebne powtórzenia (np. wyraz „zalecenia” pojawia się w tytule, więc został pominięty w punktach), a tekst rozbito na mniejsze elementy z wykorzystaniem drugiego poziomu listy. Ostatnia zmiana polegała na tym, że powołane źródła zostały wyróżnione innym kolorem, co również nieco zmniejsza ilość tekstu do objęcia wzrokiem. Można dodać, że w zaleceniach dotyczących prezentacji – poza unikaniem większych bloków – znajdziemy nawet wskazówkę, aby ilość tekstu na slajdzie nie przekraczała 4–6 wierszy (Zhornitskiy et al., 2020, s. 1893), co sugerowałoby, że nawet ten slajd należy zastąpić dwoma krótszymi.

Wprowadzenie. Łacina w tekstach prawniczych

- Liczne zwroty łacińskie w języku używanym przez przedstawicieli obu kulturach prawnych
- Język angielski stał się jedynym językiem prawa dopiero w II poł. XVIII w., dlatego angielszczyzna prawnicza jest pełna zapożyczeń z m. in. łaciny - bezpośrednich lub dokonanych za pośrednictwem jęz. francuskiego (Jopek-Bosiacka, 2010:75)
- W Polsce od chrztu aż do końca pierwszej Rzeczypospolitej łacina była językiem nauki, dyplomacji oraz prawa, przy czym łacynizacja prawa nasilała się w miarę upowszechniania się polszczyzny pisanej (Sondel, 2014:107-111)
- Historyczne znaczenie łaciny jako lingua franca tekstów pisanych całego kontynentu europejskiego (Alcaraz Varo i Hughes, 2014:5)
- Prawo rzymskie wywarło wpływ na szereg instytucji znanych we współczesnych porządkach prawnych (Trnka, 2015; Bojarski, 1994)

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Łacina w języku codziennym

BC/AD - p.n.e./n.e.
e.g. - np.
i.e. - tj.
etc. - itd., itp., etc.
v/n - p-ko

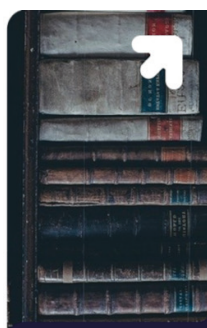
Ilustracja 58. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd z wprowadzeniem (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wprowadzenie. Zalecenia dotyczące tłumaczenia elementów w języku trzecim

- tłumaczenie poświadczane - nie tłumaczyć wyrażen w języku trzecim (tj. innym niż język źródłowy i docelowy), w tym zwrotów łacińskich i terminów prawniczych, jeżeli:
 - o taka jest intencja autora tekstu źródłowego
 - o tłumacz przysięgły nie ma uprawnień do tłumaczenia z tego języka (Kierzkowska, 2020:172-173)
- tłumaczenie pisemne wstawek obcojęzycznych (Kozłowska i Szczepny, 2020:183):
 - o cytaty i nazwy własne zastępować ich uznanymi odpowiednikami
 - o terminy i przykłady pozostawiać w oryginale
 - o „wstawki takie jak sentencje łacińskie czy porzekadła w innych językach warto pozostawić w oryginalnej postaci”
- tłumacz powinien uwzględniać oczekiwania i przyzwyczajenia odbiorców tekstu docelowego i zgodnie z nimi pozostawiać wyrażenia łacińskie bez zmian bądź je tłumaczyć (Alcaraz Varo i Hughes, 2014:5)

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Ilustracja 59. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd z wprowadzeniem (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Metodyka badań. Pytania badawcze

Metodyka badań to element, którego omówienia próżno szukać w wersji pierwotnej prezentacji. Metodyka nie była skomplikowana, ale mimo wszystko zasługuje na przedstawienie, tym bardziej, że same badania korpusowe można prowadzić na różne sposoby. Również pytań badawczych podczas wystąpienia konferencyjnego słuchacze musieli się domyślać. Logika pierwszej prezentacji była taka, że najpierw zostało szczegółowo omówione jedno wyrażenie łacińskie częste w polszczyźnie prawniczej, a potem – już bez szczegółowego przedstawienia wyników z poszczególnych korpusów – podano dane dla innych wyrażen łacińskich w podziale na te, które są znacznie częstsze w polszczyźnie, znacznie częstsze w angielszczyźnie i wspólne dla obu tych języków. W nowej wersji postawiono na prezentację obudowy naukowej podjętych badań i wyeksponowano w sposób syntetyczny najważniejsze elementy wchodzące w skład metodyki badań: cele i problemy badawcze.

Metodyka badań: cel i problemy badawcze

Porównanie częstości użycia wybranych wyrażen łacińskich w polskich i angielskich tekstach znajdujących się w korpusach

Sformułowanie ewentualnych zaleceń dotyczących postępowania z wyrażeniami łacińskimi w tłumaczeniu (tu przedstawiam kierunek PL/EN)

Pytania szczegółowe:

1. Jakie wyrażenia łacińskie są wspólne dla obu języków?
2. Jakie wyrażenia łacińskie są używane wyłącznie lub ze znacznie większą częstością w języku polskim?
3. Jakie wyrażenia łacińskie są używane wyłącznie lub ze znacznie większą częstością w języku angielskim? (część pominięta w prezentacji)

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Ilustracja 60. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: metodyka badań – cel i problemy badawcze (wersje pośrednia i ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Slajd przedstawiający cel badania i pytania badawcze (por. ilustracja 60) nie zmienił się w trakcie pracy nad prezentacją warsztatową. Wymagał on jednak pewnego wysiłku intelektualnego, bo poszukiwania podjęte z ciekawości zawodowej – czy prawnicy polscy i prawnicy w krajach *common law* rzeczywiście posługują się innym zestawem wyrażen łacińskich – trzeba było „ubrać” w bardziej naukową formułę. Ponadto na tym slajdzie

w obu wersjach warsztatowych wskazano, że nie wszystkie wyniki badania są przedstawione w prezentacji. Decyzja ta była podyktowana tym, że rzetelne omówienie wyników przekraczałoby limit czasu wystąpienia (chyba najczęstszym formatem na konferencjach jest 20 minut dla prelegenta i 10 minut na pytania i taki też czas mieliśmy do dyspozycji na warsztatach). Mamy więc do czynienia z typową sytuacją, w której wersja artykułu różni się od wystąpienia konferencyjnego, w którym prelegent zwraca uwagę tylko na niektóre aspekty badań, celem zachęcenia słuchaczy do lektury całego artykułu.

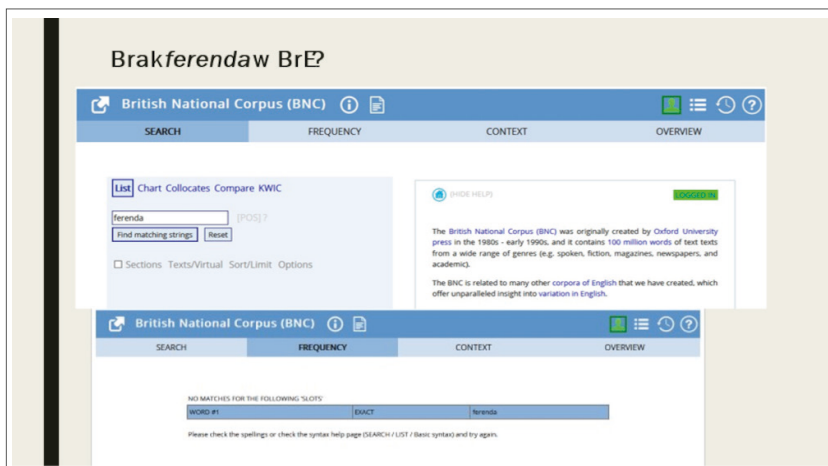
Metodyka badań. Wykorzystane korpusy

Informacje o korpusach wykorzystanych w badaniu pojawiały się w pierwotnej wersji prezentacji na niektórych slajdach z wynikami, przy czym w przypadku trzech korpusów podana była tylko nazwa, a w dwóch pozostałych zostały przeklejone informacje dostępne na stronie, na której korpus był przeszukiwany. Na ilustracjach 61 i 62 można – wyteżywszy nieco wzrok – odszukać takie wzmianki o British National Corpus i o British Law Report Corpus. Niestety taka forma „kolażu” z drobnych elementów kopiowanych z ekranu wyszukiwarki stwarza wrażenie rozgardiaszu (ang. *clutter*) i utrudnia odnalezienie istotnych informacji. Jak wiadomo, bardziej czytelne są slajdy z większą ilością wolnej przestrzeni (Duarte, 2011; *National Conference of State Legislatures*, 2017). W tym kontekście warto porównać zwłaszcza ilustrację 61 (brak marginesu dolnego, zasłonięty element graficzny) i 62 (trzy wyróżnione opisy korpusów, tekst pomocniczy na marginesie).

W wersji pośredniej (ilustracja 63) pojawiły się – również na podstawie artykułu do tomu pokonferencyjnego – dokładniejsze informacje o korpusach, co zajęło aż dwa slajdy. Natomiast w wersji ostatecznej (ilustracja 64) tekst został przetworzony na obiekty SmartArt, a każdemu korpusowi został przydzielony kolor. Pozwoliło to przełamać monotonię widoczną w wersji pośredniej. Również z marginesu zawierającego dość istotne zastrzeżenia dotyczące reprezentatywności korpusów i różnic w udziale procentowym tekstów publicystycznych w poszczególnych korpusach znikł tekst, który nie był niezbędny, a resztę udało się przedstawić w nieco łatwiejszej w odbiorze formie (lista punktowana, wyróżnienie źródeł). Te uwagi nadal byłyby pewnie trudne do odczytania dla osób siedzących w tylnych rzędach na sali konferencyjnej³, jednak ze względu na to, że

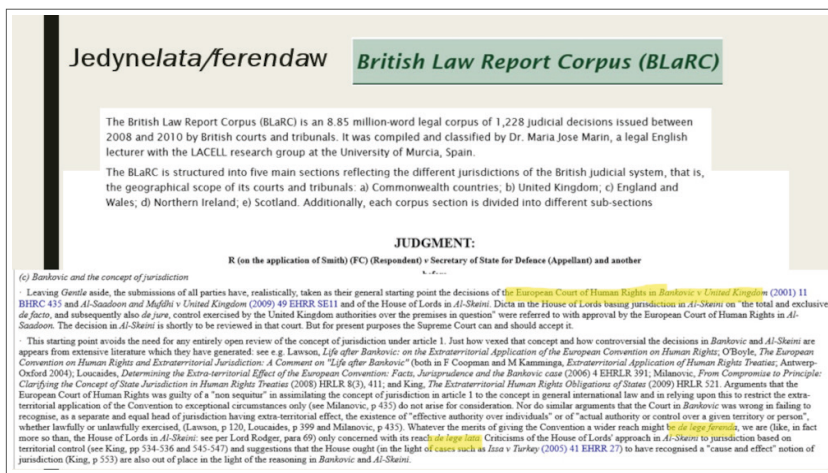
3 Zaleca się stosowanie w prezentacjach czcionki o rozmiarze 28 punktów (Chatterjee et al., 2021, s. 119) lub nawet 32 punktów (Topor & Budson, 2020, s. 1217) oraz wybór czcionek bezszeryfowych (Chatterjee et al., 2021, s. 119), które są łatwiejsze do czytania.

i konferencja, i warsztaty z wystąpień publicznych miały formę zdalną, uznano to niedociągnięcie za akceptowalne.

Ilustracja 61. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wzmianka o British National Corpus na slajdzie z wynikami poszukiwania (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 62. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wzmianka o British Law Report Corpus na slajdzie z wynikami poszukiwania (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wykorzystane korpusy zrównoważone

- Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP):** 1 524 696 745 tokenów, stworzony w latach 2008-2012 (obejmuje też teksty starsze), wyszukiwarka PELCRA (<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index.jsp>)
- British National Corpus (BNC):** 96 263 399 tokenów (niemal 16 razy mniejszy od NKJP), brytyjska odmiana jęz. angielskiego, stworzony w latach 1991-1994, teksty z końca XX w., przeszukiwany za pomocą interfejsu ze strony <https://www.english-corpora.org/>
- Corpus of Contemporary American English (COCA):** 1 002 889 754 tokenów, amerykańska odmiana jęz. angielskiego, obejmujący lata 1990-2019, przeszukiwany za pomocą interfejsu ze strony <https://www.english-corpora.org/>

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Reprezentatywność

Między wykorzystanymi korpusami występują znaczne różnice w udziale procentowym poszczególnych typów tekstów.

Teksty publicystyczne i prasowe stanowią:

- w NKJP – 56% (Grabowski i Habel: Języka 2016)
- w BNC – 33% (Luo)
- w COCA – 37% (wyczerpiecie własne n. podst. https://www.english-corpora.org/coa/help/coa2020_new_review.pdf)

Nawet po zsumowaniu podkorpusów publicystyki w BNC i COCA odpowiadają ok. połowie podkorpusu publicystyki w NKJP (wyczerpiecie własne).

Brak niektórych wyrazów w danym korpusie może zatem wynikać z niedostatecznego rozmiaru próby.

Ilustracja 63. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wzmianka o British National Corpus na slajdzie z wynikami poszukiwania (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wykorzystane korpusy zrównoważone

Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP): 1 524 696 745 tokenów, stworzony w latach 2008-2012 (obejmuje też teksty starsze), wyszukiwarka PELCRA (<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index.jsp>)

British National Corpus (BNC): 96 263 399 tokenów (niemal 16 razy mniejszy od NKJP), brytyjska odmiana jęz. angielskiego, stworzony w latach 1991-1994, teksty z końca XX w., przeszukiwany za pomocą interfejsu ze strony <https://www.english-corpora.org/>

Corpus of Contemporary American English (COCA): 1 002 889 754 tokenów, amerykańska odmiana jęz. angielskiego, obejmujący lata 1990-2019, przeszukiwany za pomocą interfejsu ze strony <https://www.english-corpora.org/>

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Reprezentatywność

Między wykorzystanymi korpusami występują znaczne różnice w udziale procentowym tekstów publicystycznych i prasowych (skład pochodzi z następujących danych):

- w NKJP – 56% (Grabowski i Habel: Języka 2016:23)
- BNC – 33% (Luo)
- COCA – 37% (wyczerpiecie własne n. podst. https://www.english-corpora.org/coa/help/coa2020_new_review.pdf)

Łącznie podkorpusy publicystyki w BNC i COCA odpowiadają ok. połowie podkorpusu publicystyki w NKJP (wyczerpiecie własne).

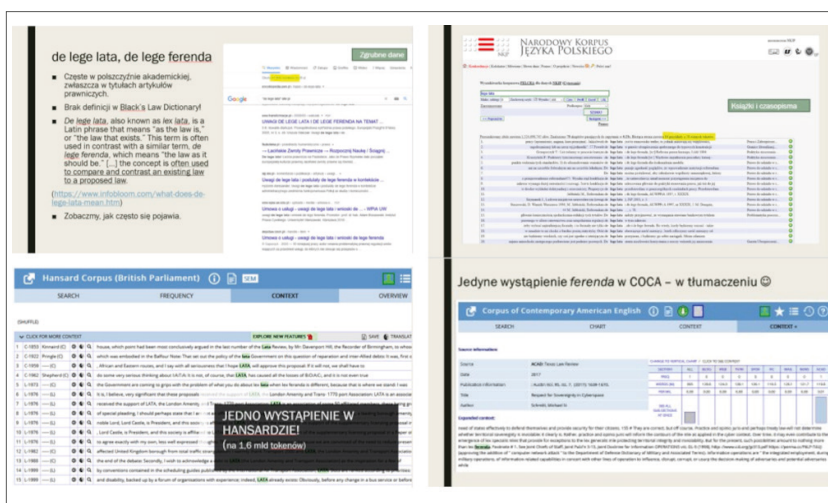
Brak niektórych wyrazów w danym korpusie może zatem wynikać z niedostatecznego rozmiaru próby.

Ilustracja 64. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd z przedstawieniem korpusów wykorzystanych do badań (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wyniki szczegółowe dla dwóch wyróżnionych wyrażeń

Na ilustracji 65 widoczne są cztery zrzuty ekranów zawierające „surowe” wyniki z poszczególnych źródeł – wyszukiwarki Google oraz trzech korpusów. Kompozycja slajdów pozostawia wiele do życzenia, sposób wyróżnienia zaś interesujących z punktu widzenia badania informacji (zaznaczenie lub pole tekstowe nałożone na ekran z wynikami) potęgują wrażenie chaosu.

Ilustracja 65. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wyniki badań korpusowych dotyczących wyrażeń *de lege lata* i *de lege ferenda* (wersja pierwotna, grupa slajdów)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Zarówno dla osób siedzących z dala od ekranu na sali konferencyjnej, jak i dla osób oglądających wystąpienie na małym ekranie – w przypadku konferencji zdalnej – litery byłyby zbyt małe, aby mogli cokolwiek przeczytać. Ponadto czas wystąpienia nie pozwalał na szczegółowe omówienie wyników, slajdy musiały być dość szybko zmieniane (łącznie wynikiem dotyczącym wyrażeń *de lege lata/lex lata* i *de lege ferenda/lex ferenda* poświęconych było aż 11 slajdów), a więc nie można było zwrócić uwagi słuchaczy nawet na interesujące przykłady z korpusów.

১১

“

<https://www.infobloom.com/what-does-de-less-late-mean.htm>

- W polskich artykułach naukowych z zakresu prawa często pojawiają się wyrażenia *de lege lata*, określające obowiązujące prawo, oraz *de lege ferenda*, używane na określenie ewentualnych przyszłych zmian w prawie (Encyklopedia PWN)
- NKJP: wyrażenie *de lege lata* występuje 84 razy, a *de lege ferenda* - 230 razy (m. in. w stenogramach posiedzeń Sejmu)
- NKJP: brak *lex lata* i *lex ferenda*
- HC: po jednym wystąpieniu wyrażen *lex lata* i *lex ferenda*
- BNC: brak jakiegokolwiek formy
- COCA: trzy wystąpienia *lex lata* i jedno *lex ferenda* (wszystkie w jednym czasopiśmie prawniczym dot. prawa międzynarodowego)
- BLaBC: po jednym wystąpieniu *de lege lata* i *de lege ferenda* (odniesienie do wyroku ITPC)
- Obu wyrażen brak w „Black’s Law Dictionary”, definicje tylko na stronach internetowych
- Wyniszkawarka Google: 57800 wyników dla „*de lege lata*” [site:pl](#), 1040 dla „*lex lata*” [site:pl](#), 1920 dla „*lex lata*” [site:uk](#)

3

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

[<https://www.infobloom.com/what-does-de-lege-lata-mean.html>]

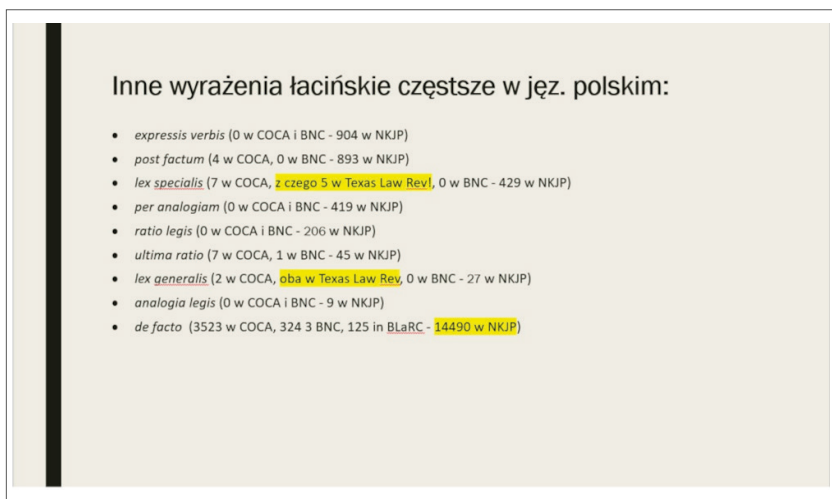
- W polskich artykułach o temacie prawa często pojawiają się wyrażenia *de lege lata* (obowiązujące prawo) oraz *de lege ferenda* (ewentualnie przyszłe zmiany prawne)
- Obu wyraża brak w *Black's Law Dictionary*(1), definicje tylko na stronach internetowych
- NKJP: wyrażenie *de lege lata* występuje 84 razy, a *de lege ferenda* - 230 razy (m. in. w stenogramach posiedzeń Sejmu), ale brak *lex lata* i *lex ferenda*
- BNC: brak jakiegokolwiek formy
- BlaRC: po jednym wystąpieniu *de lege lata* i *de lege ferenda* (odniesienie do wyroku ETPCz)
- HC: po jednym wystąpieniu wyrażań *lex lata* i *lex ferenda*
- COCA: trzy wystąpienia *lex lata* i jedno *lex ferenda* (wszystkie w jednym czasopiśmie prawniczym dot. prawa międzynarodowego)
- Google: 57800 wyników dla *de lege lata* site:pl, 1040 dla *lex lata* site:pl, 1920 dla *lex lata* site:uk

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Przedstawienie wyników w wersji pośredniej (por. ilustracja 66) jest już syntetyczne – wszystkie informacje zmieściły się na jednym slajdzie, natomiast w wersji ostatecznej (por. ilustracja 67) dodatkowym ułatwieniem w odbiorze informacji jest oznaczenie wyników z poszczególnych korpusów odpowiadającymi im kolorami (tu również zastosowano obiekty SmartArt). Warto zauważyć, że pomysł z konsekwentnym użyciem kolorów przy wzmiankach o poszczególnych korpusach pojawił się dopiero po dłuższej pracy nad prezentacją i po omówieniu szeregu innych prezentacji podczas zajęć, a więc po znacznym czasie zastanawiania się nad tym, jak ułatwić odbiór informacji potencjalnym słuchaczom. Wydaje się to potwierdzać tezę o tym, że nie da się przygotować dobrej prezentacji szybko, co podkreśla Nancy Duarte (2011, s. 33).

Wyniki zbiorcze dla grup wyrażen

Podobny wysiłek zmierzający do ułatwienia słuchaczom przyswojenia informacji widoczny jest w przypadku slajdu z omówieniem danych o częstości występowania innych wyrażeń łacińskich, które są powszechniejsze w języku polskim. W wersji pierwotnej (por. ilustracja 68) jest to lista punktowana, a wartości liczbowe pojawiają się w nawiasie, opatrzone skrótem nazwy korpusu.

Inne wyrażenia łacińskie częstsze w jęz. polskim:

- *expressis verbis* (0 w COCA i BNC - 904 w NKJP)
- *post factum* (4 w COCA, 0 w BNC - 893 w NKJP)
- *lex specialis* (7 w COCA, 5 w Texas Law Rev, 0 w BNC - 429 w NKJP)
- *per analogiam* (0 w COCA i BNC - 419 w NKJP)
- *ratio legis* (0 w COCA i BNC - 206 w NKJP)
- *ultima ratio* (7 w COCA, 1 w BNC - 45 w NKJP)
- *lex generalis* (2 w COCA, 0 w Texas Law Rev, 0 w BNC - 27 w NKJP)
- *analogia legis* (0 w COCA i BNC - 9 w NKJP)
- *de facto* (3523 w COCA, 324 3 BNC, 125 in BLaRC - 14490 w NKJP)

Ilustracja 68. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: częstość występowania grupy wyrażeń w korpusach (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Również tu niektóre informacje zostały wyróżnione kolorem żółtym. Dodatkowo na końcu znalazło się wyrażenie, które powinno należeć do innej grupy, bo jest używane w obu językach, a jedynie jego popularność w języku polskim jest znacznie większa niż w języku angielskim. Przy tym ostatnim wyrażeniu pojawia się też dodatkowy korpus: dla wszystkich wcześniejszych wyrażeń podano częstość występowania tylko w trzech korpusach podstawowych, a w ostatnim przykładzie widzimy dodatkowo wynik z korpusu BLaRC.

W wersji pośredniej (por. ilustracja 69) informacje zostały przedstawione w formie tabeli (a wyrażenie *de facto* przeniesione do właściwej grupy wyrażeń). Wyniki są podane w trzech kolumnach – język polski, odmiana brytyjska jęz. angielskiego i odmiana amerykańska języka angielskiego, kolejność zaś ustalona według częstości występowania w korpusie języka polskiego (malejąco). Wadą tego rozwiązania jest mało czytelna kolumna dla odmiany brytyjskiej, gdzie nadal w nawiasach podane są wartości dla dwóch korpusów traktowanych jako pomocnicze.

Wyniki badania. Wyrażenia łacińskie częstsze w tekstach polskich (częstości bezwzględne)

Wyrażenie	NKJP	BNC (BLaRC, HC)	COCA
<i>expressis verbis</i>	904 ¹	0 (0, 0)	0
<i>lex specialis</i>	429	0 (1, 0)	7 ²
<i>per analogiam</i> ³	419	0 (0, 0)	0
<i>ratio legis</i>	206	0 (0, 0)	0
<i>ultima ratio</i> ⁴	45	1 (0, 85)	7
<i>lex generalis</i>	27	0 (0, 0)	2 ⁵
<i>analogia legis</i>	9	0 (0, 0)	0

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawnych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Uwagi:

¹ W NKJP często w tekstach medycznych prawa

² Wszystkie wystąpienia z COCA pochodzą z trzech artykułów w dwóch czasopiśmie prawnych

³ W BNC wyrażenie *by analogy* ma 134 wystąpienia, natomiast w COCA – 377 wystąpień

⁴ W NKJP 10 wystąpień *ultima ratio* w stenogramach posiedzeń Sejmu; w HC głównie w latach 1820-1890

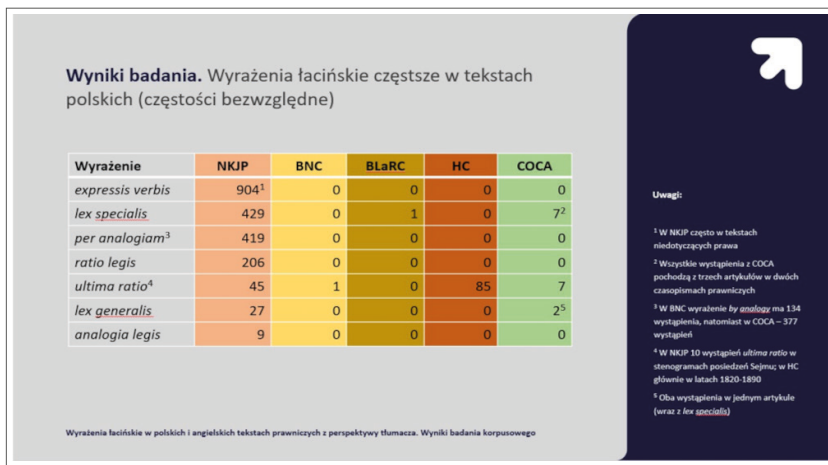
⁵ Oba wystąpienia w jednym artykule (wraz z *lex specialis*)

Ilustracja 69. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: częstość występowania grupy wyrażeń w korpusach (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

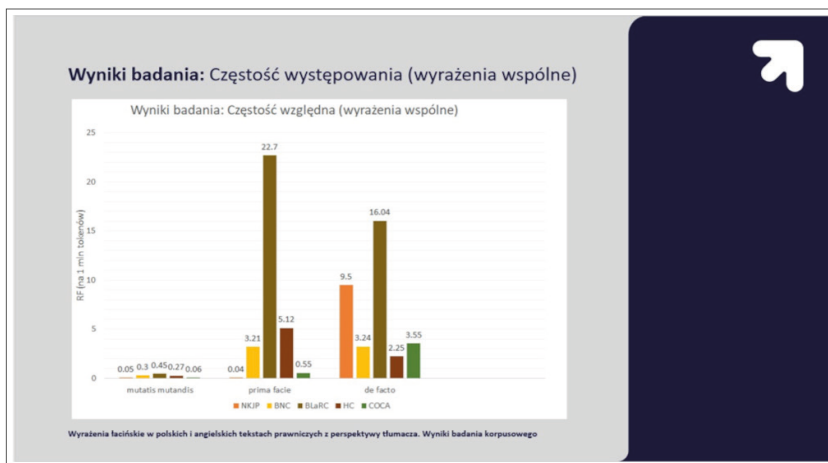
W wersji ostatecznej (por. ilustracja 70) wyniki z każdego korpusu są podane w osobnej kolumnie, oznaczonej kolorem przypisanym do danego korpusu. W obu prezentacjach warsztatowych pojawiła się też informacja, że wyniki są częstościami bezwzględnymi – tj. dla całego korpusu (różnią się one znacznie rozmiarami). W przypadku tych wyrażeń, których

nie odnotowano w korpusach jęz. angielskiego wcale albo zaledwie kilka razy, wyliczenie częstości względnej nie wydaje się konieczne, jednak również o tym fakcie należy wspomnieć na konferencji naukowej.

Ilustracja 70. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: częstość występowania grupy wyrażeń w korpusach (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 71. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wykres częstości względnych grupy wyrażeń w korpusach (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Nie analizując już szczegółowo zmiany sposobu prezentacji wyników dla grupy wyrażen wspólnych, warto zwrócić uwagę, że w przypadku danych, dla których nie było tak dużej dysproporcji w częstości występowania (np. zupełnego braku w jednym lub kilku korpusach), przydatne okazało się porównanie częstości względnych ich występowania w poszczególnych korpusach na wykresie (por. ilustracja 71). Na takim wykresie łatwo jest uzmysłowić słuchaczom szczególnie wysoką częstość użycia tych wyrażen w jednym z korpusów pomocniczych.

Wnioski

Wnioski w wersji pierwotnej prezentacji (por. ilustracja 72) są syntetyczne (zwłaszcza biorąc pod uwagę szerszy zakres tematyczny wystąpienia), ponieważ część została przedstawiona na wcześniejszych slajdach, a część – pominięta jako zbyt oczywiste. Dodatkowo każdy punkt listy w wersji pierwotnej kończy się kropką, a na slajdach powinno znajdować się jak najmniej interpunkcji (Antczak, 2022), bo utrudnia ona odbiór tekstu, a slajd ma odzwierciedlać zasady właściwe dla plakatu. Powinniśmy zatem pozostawić tylko niezbędne znaki interpunkcyjne, rezygnacja z których powodowałaby błędy lub zmieniała sens wypowiedzi. Kropki na końcu punktów listy nie należą do znaków niezbędnych.

Wnioski

- Istnieją spore różnice między wyrażeniami łacińskimi używanymi przez prawników polskich (kontynentalnych) i anglosaskich (common law). Niektóre są mało znane, czasem używa się innego przypadku lub występują różnice w pisowni i wymowie.
- Polskie zapożyczenia z łaciny nie ulegają skróceniu (przypadek *volenti*).
- Mimo że jest to język trzeci, tłumacz powinien sprawdzić, czy odbiorcy znają dane wyrażenie.
- Tłumacząc *lease* na polski sprawdzamy, czy pojawiają się pożytki (*fructus civiles/naturales*), od nich zależy dobór polskiego odpowiednika.
- Zarówno *najem*, jak i *dzierżawę* można przetłumaczyć jako *lease*, chociaż w kontekście gruntu lepiej użyć *tenancy*.
- Jeżeli musimy rozróżnić te dwie umowy, warto wyjaśnić ze najważniejszą różnicą są pożytki.

Ilustracja 72. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wnioski (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

W wersji pośredniej (por. ilustracja 73) udało się zebrać główne wnioski na jednym slajdzie, który jednak zawierał zbyt dużo tekstu. Stało się

tak prawdopodobnie dlatego, że wnioski zostały opracowane na podstawie artykułu, gdzie myśli zawarte w prezentacji przedstawiono bardziej szczegółowo.

W ostatniej wersji (por. ilustracja 74) podano wnioski w dużo krótszej formie, jednak bez pomijania odpowiedzi na pytania badawcze i zaleceń dla tłumaczy. Również tu listę punktowaną zastąpiły obiekty SmartArt.

Wnioski dla tłumaczy tekstów prawniczych

- Istnieją spore różnice w repertuarze wyrazów łacińskich, jakich używają prawnicy polscy i anglosascy (brytyjscy i amerykańscy), bądź w częstości ich użycia → tłumacz nie może zakładać takiej samej znajomości łaciny u autora tekstu i odbiorców tłumaczenia
- Zdarza się, że dany wyraz jest używany w innym przypadku, dane wyrażenie występuje w innej formie, bądź pojawiają się drobne różnice w pisowni → wskazane jest uwzględnienie tego w tłumaczeniu (konwencje języka docelowego)
- W odróżnieniu od języka angielskiego, w języku polskim zapożyczenia z łaciny nie ulegają skróceniu → konieczność dopisania brakującej części w tłumaczeniu na jęz. polskim, możliwość skrótu w tłumaczeniu na jęz. angielski
- Mimo że łacina jest językiem trzecim, tłumacz pracujący w parze polski-angielski powinien sprawdzić, czy w języku docelowym dane wyrażenie łacińskie jest stosowane na tyle często, że będzie dla odbiorców zrozumiałe, czy też wymaga tłumaczenia lub objaśnienia → decyzje translatorskie warto oprzeć na przynajmniej pobieżnej analizie korpusów

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Kierunek EN-PL

W jęz. angielskim wyrażenia łacińskie mogą być terminami, które mają polskie odpowiedniki, np. *mens ratio* (strona przedmiotowa), *actus reus* (strona przedmiotowa), bądź są zrozumiałe dla polskiego prawnika, np. *ratio decidendi* i *obiter dicta* (wiążąca i niewiążąca część precedensowego wyroku sądownego)

Ilustracja 73. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wnioski (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wnioski dla tłumaczy tekstów prawniczych

W badaniu korpusowym potwierdzono wstępnie, że wybrane wyrażenia łacińskie mają różną frekwencję w jęz. polskim i angielskim (korpusy nie w pełni porównywalne)

Tłumacz pracujący w tej parze językowej powinien sprawdzić, czy dane wyrażenie łacińskie będzie dla odbiorców zrozumiałe, czy też wymaga tłumaczenia lub objaśnienia

Wskazane jest uwzględnienie w tłumaczeniu różnic w formach gramatycznych lub pisowni (konwencje języka docelowego): tłumacz na jęz. polski należy uzupełniać wyrażenia skracane w jęz. angielskim, w tłumaczeniu na jęz. angielskim można je skracać

Decyzje translatorskie warto oprzeć na analizie korpusów lub zasobów internetowych

Wyrażenia łacińskie w polskich i angielskich tekstach prawniczych z perspektywy tłumacza. Wyniki badania korpusowego

Kierunek EN-PL

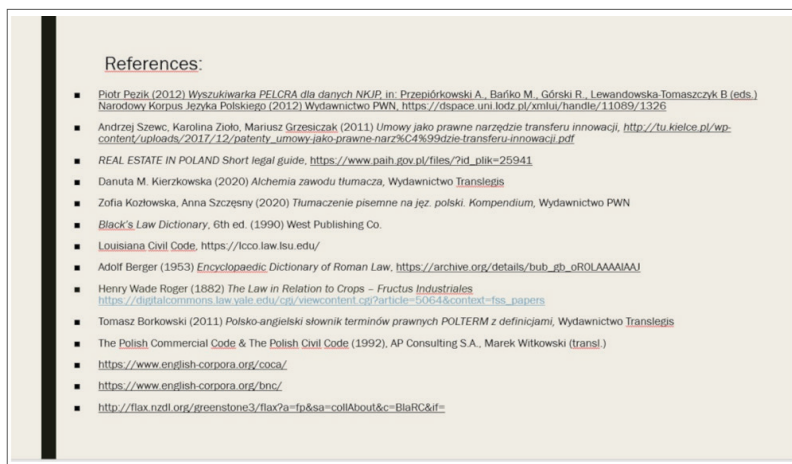
W jęz. angielskim wyrażenia łacińskie mogą być terminami, które mają polskie odpowiedniki, np. *mens ratio* (strona przedmiotowa), *actus reus* (strona przedmiotowa), bądź są mniej lub bardziej zrozumiałe dla polskiego prawnika, np. *ratio decidendi* i *obiter dicta* (wiążąca i niewiążąca część precedensowego wyroku sądownego)

Ilustracja 74. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: wnioski (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Slajdy z bibliografią

Na bibliografię w wersji pierwotnej prezentacji (por. ilustracja 75) jakby zabrakło czasu. Przede wszystkim już tytuł slajdu wyraźnie wskazywał, że na wcześniejszym etapie prezentacja powstawała w języku angielskim⁴. Niestety, pozycje nie były ułożone ani alfabetycznie, ani w kolejności, w jakiej pojawiały się na slajdach, a każdy wpis zaczynał się od imienia autora, zamiast od nazwiska. Również zapis tytułów nie został do końca ujednolicony (większość jest pisana kursywą, ale są wyjątki). Pierwsza bibliografia zawierała też linki do trzech z pięciu korpusów, które w wersji końcowej zostały podane na slajdach z przedstawieniem korpusów.

Ilustracja 75. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: bibliografia (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Bibliografia w wersji pośredniej i finalnej (por. ilustracja 76) jest już jednolicie sformatowana, przy czym sam zestaw powołanych pozycji różni się od wersji pierwotnej ze względu na ograniczenie zakresu treściowego wystąpienia, przy jednoczesnym rozwinięciu części teoretycznej. Część źródeł już nie była powoływana, a za to pojawiły się nowe, dotyczące metodyki badania i wpływu prawa rzymskiego na prawo polskie. Slajd z bibliografią podaje też źródła zdjęć wykorzystanych w prezentacji.

4 Jako że wystąpienie dotyczy tłumaczenia w parze PL/EN, mogło być wygłoszone w jednym lub drugim języku. Dopiero po publikacji programu konferencji okazało się, że trafiło do panelu polskojęzycznego. W całej prezentacji można znaleźć drobne elementy pozostawione w jęz. angielskim.

Bibliografia

Alcaraz Varo E., Hughes B., 2014, *Legal Translation Explained*, London: Routledge.
Black's Law Dictionary, 6th ed., 1990, West Publishing Co.
Bojarski W., 1994, Unifikacja praw dzierżaw wieczystych w prawie rzymskim, „Prawo Kanoniczne: kwartalnik prawno-historyczny”, t. 37, nr 3-4, ss. 117-131.
Grabowski Ł., Hebał-Jezierska M., 2016, O różnych korpusowych metodach badawczych – próba krytycznej refleksji, „Komunikacja Specjalistyczna”, t. 11, ss. 65-83.
Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl> [dostęp 05.07.2021].
Jopek-Bosiacka A., 2010, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa: PWN.
Kierzkowska D. M., 2020, *Alchemia zawodu tłumacza*, Warszawa: Wydawnictwo Translacja.
Kozłowska Z., Szczepny A., 2020, *Tłumaczenie pisemne na język polski. Kompendium*, Warszawa: PWN.
Pezik P., 2012, Wyszukiwarka PELCRA dla danych NIKIP, [w:] *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, p. red. Przepiórkowski A., Bańko M., Górski R., Lewandowska-Tomaszczyk B., Wydawnictwo PWN, <https://dspace.uni.lodz.pl/xmlui/handle/11089/1326> [dostęp 05.07.2021].
Sondel J., 2014, „Z rozważań o historycznej terminologii prawnej w Polsce”, [w:] *Latina lingua czyli co to znaczy dla prawników?*, p. red. P. Święcickiej, Kraków: Księgarnia Akademicka, ss. 83-126.
Trzka K., 2015, „Wpływ prawa rzymskiego na współczesne porządki prawne na przykładzie instytucji zachowku”, [w:] *Vademecum spadkowe: kto dziedziczy całość, a kto połowę?*, Wrocław: Naukowe Koło Cywilistów przy Zakładzie Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego Wydziału Prawa, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/67784> [dostęp: 05.07.2021], ss. 149-159.
Zdjęcia: serwis Pixabay – Pixels – slajd 1; pascal OHLMANN – slajd 2, 5; Annie Spratt – slajd 3, 4; Bohdan Chreptak – slajd 15; Andreas Lischke – slajd 17.

Ilustracja 76. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: bibliografia (wersja pośrednia i ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Slajd końcowy

Poza dość udanym zdjęciem, jak gdyby zapraszającym do zagłębienia się w omówiony temat, slajd końcowy w wersji pierwotnej (por. ilustracja 77) był słaby kompozycyjnie i raził nadużyciem znaków interpunkcyjnych. Podano na nim adres mailowy, jednak bez przypomnienia nazwiska prelegentki, które pojawiło się jedynie na slajdzie tytułowym.

Ilustracja 77. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd końcowy (wersja pierwotna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 78. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd końcowy (wersja pośrednia)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Ilustracja 79. Ewolucja prezentacji o wynikach porównawczego badania korpusowego: slajd końcowy (wersja ostateczna)

Źródło: opracowanie A. Setkowicz-Ryszka

Wersja pośrednia (por. ilustracja 78) i ostateczna (por. ilustracja 79) różnią się między sobą jedynie wykrzyknikiem (ograniczanie interpunkcji), natomiast obie zawierają bogatszą wersję danych kontaktowych.

Podsumowanie

Wersja prezentacji przedstawiona podczas konferencji była dość wymagająca dla słuchaczy: nie dokonano odpowiedniej selekcji i syntezy materiału, część wyników została przedstawiona w formie surowej, czyli zrzutów ekranów z wynikami, które były jedynie opatrzone komentarzami i zaznaczeniami. Można powiedzieć, że pierwotna wersja ilustruje w praktyce to, co Piotr Bucki określa mianem „kłätwy wersji reżyserskiej”, czyli traktowaniem wszystkich informacji jako ważne (Bucki, 2017, s. 98–99). Informacje dotyczące niektórych tematów (wnioski, omówienie korpusów) były z kolei rozrzucone na różnych slajdach, co z pewnością utrudniało odbiór informacji, czyli powodowało trudność poznawczą u słuchaczy (Bucki, 2015). Z drugiej strony w prezentacji brakowało elementów, które są istotne z punktu widzenia naukowego charakteru wystąpienia, w szczególności pytań badawczych i metodyki badania. Zdecydowanie za mało było wolnej przestrzeni, która ułatwiłaby słuchaczom skupienie się na przekazie (Duarte, 2011, s. 138–139; *National Conference of State Legislatures*, 2017).

Wersja pośrednia, która powstała po przygotowaniu artykułu, była już bardziej uporządkowana i ujęta później w formie bardziej syntetycznej, ale poszczególne slajdy zawierały jeszcze zbyt dużo tekstu. Jeżeli wystąpienie miałoby trwać 20 minut, to przy części slajdów nie byłoby już można dodać nic poza tekstem zapisanym na slajdzie, co również utrudniałoby odbiór słuchaczom, ze względu na duplikację tekstu pisanego i mówionego (MacKiewicz, 2008, s. 153). Ponadto wersja ta była zupełnie pozbawiona kolorów, które okazały się pomocne w wyróżnianiu danych dotyczących poszczególnych korpusów. Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że tekst na kolorowym tle może być mniej czytelny z powodu słabszego kontrastu (Grech, 2018, s. 37), a niektóre kolory trudne do rozróżnienia dla daltonistów (Grech, 2018, s. 40). Trudność z pogodzeniem zalecenia, aby stosować jak największy kontrast między tłem a literami, z zaleceniem, aby logicznie organizować informacje podawane w prezentacji, czemu może służyć zastosowanie kolorów, dobrze ilustruje fakt, że niektóre zasady dotyczące prezentacji multimedialnych są wzajemnie sprzeczne.

Warto dodać, że korzystanie z szablonów prezentacji, zarówno dostępnych w samych programach do ich tworzenia, jak i udostępnianych przez uczelnie czy inne podmioty, również wymaga uważności. To układ slajdu ma spełniać potrzeby prelegenta (słuchaczy), a nie prelegent dopasowywać się do szablonu. Twórca zasad multimedialnego uczenia się, Richard E. Mayer, przestrzega przed podejściem zorientowanym na możliwości techniczne dostępnych narzędzi (ang. *technology-centred approach*), a zale-

ca podejście zorientowane na uczącego się (ang. *learner-centred approach*), czyli w przypadku prezentacji konferencyjnych – na słuchacza, wykorzystujące wiedzę o ludzkich procesach poznawczych (Mayer, 2009, s. 15).

O ile wersja ostateczna prezentacji z pewnością nie jest jeszcze doskonała, to jednak materiał przedstawiono w bardziej przemyślanej, logicznej formie. Nie pozwala ona jeszcze opowiadać o badaniu w formie historii (Bucki, 2017, s. 88), a nawet bajki (Wasylczyk, 2017, s. 82), jednak bardziej szczegółowe omówienie wyników badania dla wyrażen *de lege lata* i *de lege ferenda*, a dopiero potem dla pozostałych wyrażen, pozwala pokazać, że problem badawczy pojawił się w praktyce autorki. W prezentacji dokonano też szeregu zabiegów ułatwiających śledzenie wystąpienia: zmniejszono ilość tekstu, informacje opcjonalne i uzupełniające przeniesiono na marginesy, wprowadzono tabele i wykresy zamiast list punktowanych, a inną listę punktowaną podzielono na dwa poziomy. Jednakże, znając zasady sporządzania prezentacji wizualnych omówione w rozdz. 4.1 niniejszej publikacji, z pewnością można w niej jeszcze sporo zmienić na lepsze.